

АНАЛІЗ НАЯВНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА» ТА ЇХ ВІДПОВІДНІСТЬ СУЧАСНИМ УМОВАМ

©2024 КРАСНОСТАНОВА Н. Е., СМОЛКІН М. О.

УДК 355.45:351.86
JEL: B41; F52; H56

Красностанова Н. Е., Смолкін М. О. Аналіз наявних підходів до визначення поняття «національна безпека» та їх відповідність сучасним умовам

У статті здійснено аналіз наявних підходів до визначення поняття «національна безпека» та їх відповідності сучасним умовам. З огляду на тематичні джерела з цього питання визначено та висвітлено основні елементи структури національної безпеки. На основі аналізу наукових праць українських учених розглянуто різні концепції національної безпеки, включно із законодавчим, функціональним, інституційним підходами, а також орієнтацію на інтереси особи, суспільства та держави. Особливу увагу приділено міжнародному контексту та ролі держави у забезпеченні своєї цілісності та незалежності в умовах глобальних викликів. Зроблено висновки: а) немає однозначного й єдиного підходу з позиції змістовності – це поняття має багатогранний характер і включає різні аспекти; б) ці підходи не утворюють теоретико-методичного базису для сучасної та повної національної безпеки, який би враховував глобальні та регіональні виклики, такі як повномасштабна агресія, кіберзагрози, інформаційна війна та економічні санкції; в) визначення поняття національної безпеки потребує адаптації до нових реалій. Окреслено перспективи подальших досліджень, які полягають у адаптації теоретичних засад визначення поняття «національна безпека» до таких сфер, як: 1) Розробка інтегрованих моделей національної безпеки. Необхідно продовжити дослідження щодо створення моделей, які інтегрують різні аспекти національної безпеки: кібербезпеку, інформаційну безпеку, економічну стійкість і соціальну єдність. 2) Адаптація до кіберзагроз. Подальші дослідження мають бути спрямовані на вивчення ефективних стратегій захисту від кіберзагроз та інтеграції кібербезпеки в загальну систему національної безпеки. 3) Міжнародна співпраця у сфері безпеки. Важливим напрямом досліджень є аналіз міжнародних альянсів та партнерств, які можуть посилити національну безпеку. Це включає вивчення успішних практик інших країн та їх адаптацію до умов України.

Ключові слова: національна безпека, структура національної безпеки, глобальні виклики, інтегровані моделі національної безпеки.

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 9.

Красностанова Наталія Едуардівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-технологій, Навчально-науковий інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка» (вул. Генуезька, 22, Одеса, 65062, Україна)

E-mail: n.e.krasnostanova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2151-3633>

Смолкін Мирослав Олегович – аспірант кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-технологій, Навчально-науковий інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка» (вул. Генуезька, 22, Одеса, 65062, Україна)

E-mail: Miroslav.ua@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-5579-8158>

UDC 355.45:351.86
JEL: B41; F52; H56

Krasnostanova N. E., Smolkin M. O. Analyzing the Existing Approaches to Defining the Concept of «National Security» and Their Relevance to Modern Conditions

The article analyzes the existing approaches to the definition of the concept of «national security» and their relevance to modern conditions. Taking into account thematic sources on this issue, the main elements of the national security structure are identified and highlighted. Based on the analysis of scientific works of Ukrainian scientists, various conceptions of national security are considered, including legislative, functional, institutional approaches, as well as orientation towards the interests of the individual, society and the State. Particular attention is paid to the international context and the role of the State in ensuring its integrity and independence in the face of global challenges. The following conclusions are drawn: a) there is no unambiguous and unified approach from the point of view of content – this concept is multifaceted and includes various aspects; b) these approaches do not form a theoretical and methodological basis for modern and complete national security, which would take into account global and regional challenges, such as full-scale military aggression, cyber threats, information warfare and economic sanctions; c) the definition of the concept of national security needs to be adapted to new realities. Prospects for further research are outlined, which consist in adapting the theoretical foundations of the definition of the concept of «national security» to such areas as: 1) Development of integrated models of national security. It is necessary to continue research on the creation of models that integrate various aspects of national security: cybersecurity, information security, economic resilience and social cohesion. 2) Adaptation to cyber threats. Further research should be aimed at studying effective strategies for protecting against cyber threats and integrating cybersecurity into the overall national security system. 3) International cooperation in the field of security. An important area of research is the analysis of international alliances and partnerships that can strengthen national security. This includes studying successful practices of other countries and adapting them to the conditions of Ukraine.

Keywords: national security, national security structure, global challenges, integrated models of national security.

Fig.: 1. Tabl.: 1. Bibl.: 9.

Krasnostanova Nataliia E. – PhD (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Management, Finance and Business Technologies, Educational and Scientific Institute of Public Service and Management of the National University «Odesa Polytechnic» (22, Henuezka Str., Odesa, 65062, Ukraine)

E-mail: n.e.krasnostanova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2151-3633>

Smolkin Myroslav O. – Postgraduate Student of the Department of Management, Finance and Business Technologies, Educational and Scientific Institute of Public Service and Management of the National University «Odesa Polytechnic» (22, Henuezka Str., Odesa, 65062, Ukraine)

E-mail: Miroslav.ua@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-5579-8158>

Упродовж усієї історії людства питання національної безпеки завжди мали ключове значення. Історія виникнення, становлення та розвитку держави як політичної організації суспільства демонструє, що неефективні дії державних органів у сфері адміністративно-правової боротьби із зовнішніми та внутрішніми загрозами викликають у людей страх, невпевненість і підбивають довіру до влади. Сьогодні Україна переживає: а) повномасштабне вторгнення Росії; б) безпрецедентний політичний, економічний, психологічний та військовий тиск з боку Російської Федерації; в) залежність від допомоги країн-партнерів; г) внутрішні проблеми. Це вже формує серйозні наслідки та показує, що майбутні перспективи державного управління України значною мірою залежать від рівня забезпечення національної безпеки держави.

Проблеми національної безпеки, зокрема стосовно визначення поняття «національна безпека» як категорії державного управління, досліджувалися такими українськими вченими: Адамчук О. В., Блистів Т. І., Буркальцева Д. Д., Варналій З. С., Власюк О. С., Вонсович О. С., Дмитренко, О. М., Карпова К. В., Колесник В. Т., Мосейко А. Г., Наєнко О. С., Пригунов П. Я., Салюк С. В., Ситник Г. П., Чижов Д. А. [1–8] та ін. Проте на сьогоднішній день не існує стійких наукових уявлень щодо визначення феномену національної безпеки, тому для більшості сучасних суспільств загалом, і для України зокрема, надзвичайно важливо фундаментально обґрунтувати цей феномен у контексті державного управління. Це питання набуває особливої ваги в умовах геополітичних і глобальних змін. Від того, наскільки адекватно буде сформульовано це обґрунтування, залежатимуть тривалість і ефективність трансформаційних процесів, а також поступальний історичний розвиток суспільств зі збереженням національної самобутності.

Мета дослідження полягає в:

- аналізі наявних підходів до визначення поняття «національна безпека»;
- визначенні адаптивності поняття «національна безпека» до сучасних умов;
- визначенні основних шляхів удосконалення поняття «національна безпека».

З огляду на повномасштабне вторгнення Росії в Україну, створення нових міжнародних військових альянсів, а також розвиток міжнародної співпраці для посилення безпеки світової спільноти та пошуку інноваційних шляхів розвитку міжнародної та глобальної безпеки, сьогодні особливо актуальним стає питання визначення сучасних проблем забезпечення національної безпеки в умовах війни – з точки зору аналізу наявних підходів до ви-

значення поняття «національна безпека» з позиції його актуальності й адаптивності.

З огляду тематичних джерел з цього питання бачимо, що структура національної безпеки набуває такого вигляду (рис. 1). Можна побачити, що національна безпека, мета якої полягає в захисті особистості, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз з метою реалізації національних інтересів та стратегічних національних пріоритетів, представлена такими суб'єктами, як: президент, парламент, виконавчі органи влади, Служба безпеки, Державна прикордонна служба, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, збройні сили, інші військові формування, утворені згідно із законами країни, громадяни країни та їх об'єднання. Своєю чергою, об'єктами виступають: держава, суспільство, особистість. За напрямом і сферою охоплення національну безпеку поділяємо на зовнішню та внутрішню, що є логічним, тому що відповідає видам загроз, які поділяють за цим принципом.

Наведемо перелік основних зовнішніх загроз національній безпеці України.

- ✦ *Воєнна агресія та конфлікти*: повномасштабні воєнні дії та загроза з боку інших держав, зокрема військова агресія Росії та окупація частини території України.
- ✦ *Територіальні претензії*: спроби інших держав змінити кордони України або анексувати її території.
- ✦ *Інформаційні війни та пропаганда*: поширення дезінформації, фейкових новин і пропаганди для маніпуляції громадською думкою та підриву довіри до уряду.
- ✦ *Економічний тиск і санкції*: застосування економічних важелів, таких як торговельні обмеження, санкції, блокади та інші форми економічного тиску.
- ✦ *Кіберзагрози*: кібератаки на критичну інфраструктуру, державні установи, фінансові системи, а також викрадення даних і порушення роботи мереж.
- ✦ *Міжнародний тероризм*: загроза з боку терористичних організацій, які можуть планувати або здійснювати атаки на території України.
- ✦ *Розповсюдження зброї масового ураження*: небезпека від розповсюдження ядерної, хімічної, біологічної зброї та засобів їх доставки.
- ✦ *Нелегальна міграція та торгівля людьми*: потоки нелегальних мігрантів, які можуть призводити до соціальної напруги та проблем із безпекою.

Рис. 1. Структура національної безпеки та її оточення

Джерело: сформовано на основі [4–8].

- ✦ *Порушення енергетичної безпеки:* залежність від постачання енергоресурсів з-за кордону, а також можливість маніпуляцій з цінами та обсягами постачання.
- ✦ *Екологічні загрози:* транснаціональні екологічні проблеми, включно із забрудненням, зміною клімату, катастрофами техногенного характеру, які можуть впливати на безпеку та добробут населення.

У сучасних аналітичних і наукових роботах серед внутрішніх загроз, що присутні в державному управлінському секторі та загрожують національній безпеці України, виокремлюють такі:

- ✦ втрата владою необхідного інтелектуального потенціалу;
- ✦ виникнення глибокого розриву між владою та народом, що призводить до внутрішніх конфліктів і опору (без застосування зброї);
- ✦ радикальна зміна суспільної ієрархії цінностей, де загальнонаціональні інтереси та цілі відходять на задній план;
- ✦ розпад держави під впливом соціальних, техногенних, криміногенних та епідеміологічних факторів;

- ✦ дезорієнтація населення як зсередини, так і ззовні, що перетворює країну на сировинний додаток для більш потужних держав під прикриттям «загальнолюдських» інтересів;
- ✦ концентрація у владі під час кризових періодів так званих «тимчасових управлінців», для яких особисті інтереси важливіші за державні, що є однією з найсерйозніших загроз;
- ✦ перекис у державній політиці на користь прав і свобод окремих громадян, які мають значні ресурси, за рахунок зменшення їх відповідальності перед суспільством і державою, що може призвести до дезорганізації державного управління та встановлення фактичної анархії.

Наведений опис структури національної безпеки та її загроз окреслює коло сучасних питань, які має враховувати сучасне визначення поняття «національна безпека».

Відповідно, у наукових джерелах спостерігаються різноманітні підходи до визначення поняття «національна безпека». У табл. 1 наведено деякі з них.

Деякі підходи до визначення поняття «національна безпека»

Автор(-и), джерело	Визначення
1. Мосейко А. Г. [1]	Національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави, національних цінностей, способу життя від широкого спектра зовнішніх і внутрішніх загроз, різних за своєю природою
2. Власюк О. С. [2]	Національна безпека України – це спосіб самозбереження українського народу, який досяг рівня організації у формі незалежної держави
3. Адамчук О. В., Дмитренко О. М., Салюк С. В. [3]	Національна безпека – це стан країни, за якого відсутні або усунуті (парировані) реальні зовнішні та внутрішні загрози її національним цінностям, інтересам і національному способу життя, тобто забезпечується реалізація життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави
4. Блистів Т. І., Колесник В. Т., Пригунов П. Я., Карпова К. В. [4]	Національна безпека – це сукупність зв'язків і відносин, що характеризують такий стан особистості, соціальної групи, суспільства, держави, народу, за якого забезпечується їхнє стійке стабільне існування, задоволення та реалізація життєвих потреб, здатність до ефективного парировання життєвих потреб, здатність до ефективного парировання внутрішніх і зовнішніх загроз, саморозвитку і прогресу
5. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Наєнко О. С. [5]	Національна безпека — це здатність держави зберігати цілісність, суверенно вирішувати політичні, економічні, соціальні та інші питання та виступати самостійним суб'єктом системи міжнародних відносин. Що стосується політики національної безпеки, то вона через сукупність дій повинна забезпечити реалізацію цих національних інтересів за допомогою всього арсеналу наявних засобів
6. Чижов Д. А. [6]	Національна безпека – це захист життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави в різних сферах життєдіяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз, який забезпечує стабільний розвиток країни загалом
7. Закон «Про національну безпеку України» від 28.02.2018 р. [9]	Національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз

Джерело: складено на основі [1–6; 9].

Проведені дослідження дали уявлення, що підходи науковців до тлумачення та розуміння поняття «національна безпека» різні.

Так, законодавчий підхід – це закон «Про національну безпеку України» (2018), що визначає національну безпеку як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз [9]. Цей підхід зосереджується на захисті держави від загроз і забезпеченні її основних функцій.

Отже, тут основну роль у регулюванні національної безпеки відіграє система державного управління, яка є важливою сферою діяльності та забезпечує підтримання правопорядку. Державне управління (або публічне управління, англ. *public administration*) – це діяльність держави, спрямована на управлінський вплив через використання повноважень виконавчої влади. Це

досягається шляхом організації виконання законів і виконання управлінських функцій з метою всебічного соціально-економічного та культурного розвитку країни та її окремих регіонів. Крім того, державне управління забезпечує реалізацію державної політики в різних сферах суспільного життя та створює умови для реалізації прав і свобод громадян.

Ми згодні з цим підходом, але, на нашу думку, він дещо стислий. Адаптивність цього варіанта визначення «національної безпеки» вважаємо доцільним посилити, доповнивши аспектами управління надзвичайними ситуаціями: а) підготовка до природних і техногенних катастроф; б) розробка планів евакуації та забезпечення безпеки населення, що посилює теоретичний базис шляхом створення ефективної системи реагування на надзвичайні ситуації, включно з катастрофами природного, техногенного або біологічного характеру, та моделюванням можливих сценаріїв криз і розробкою відповідних планів дій.

Підхід, орієнтований на інтереси особи, суспільства та держави, присутній у Мосейко А. Г. [1] та Адамчук О. В., Дмитренко О. М., Салюк С. В. [3]. Перший автор підкреслює захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави, включно з національними цінностями та способом життя, від різноманітних загроз. Такий підхід охоплює широкий спектр загроз і враховує інтереси різних рівнів суспільства. Своєю чергою, Адамчук О. В., Дмитренко О. М., Салюк С. В. розглядають національну безпеку як стан, за якого загрози національним цінностям та інтересам відсутні або усунені [3]. Вони підкреслюють необхідність забезпечення реалізації життєво важливих інтересів на всіх рівнях.

Національні інтереси включають збереження державного суверенітету та територіальної цілісності, підтримку демократичного конституційного порядку, недопущення втручання у внутрішні справи країни; стійкий розвиток національної економіки, громадянського суспільства та держави для підвищення рівня та якості життя громадян; інтеграцію України в європейський політичний, економічний, безпековий та правовий простори, набуття членства в Європейському Союзі та НАТО; розвиток рівноправних і взаємовигідних відносин з іншими країнами, а також захист матеріальних, інтелектуальних і духовних ресурсів як основи існування та прогресу. Для досягнення цих цілей необхідне формування державної політики та впровадження заходів, які б оперативного запобігали виникненню небезпечних ситуацій та серйозних криз, що можуть загрожувати існуванню та розвитку цих соціальних структур. Державна політика повинна сприяти об'єднанню політичної волі, суспільних зусиль і необхідних ресурсів для досягнення і захисту національних цілей.

Ми згодні з підходом авторів щодо важливості врахування національних інтересів в аспекті національної безпеки, але вважаємо доцільним його посилити адаптацією до кіберзагроз і включивши антикорупційні заходи, що сприятиме формуванню теоретичної основи розвитку кіберзахисту критичної інфраструктури, державних установ та інформаційних систем.

О. С. Власюк у своїй праці «Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики» зазначає, що в широкому сенсі національна безпека України – це спосіб збереження українського народу, який сформувався як незалежна держава [2]. Цей підхід забезпечує його вільне існування та саморозвиток, а також надійний захист від внутрішніх і зовнішніх загроз.

На думку автора, національна безпека України є системою державних, правових і суспільних гарантій, які забезпечують стабільність функціонування та розвитку українського народу загалом і кожного громадянина зокрема. Вона передбачає захист основних цінностей і законних інтересів, а також джерел духовного та матеріального зростання від можливих і реальних внутрішніх та зовнішніх загроз. Таким чином, спостерігаємо функціональний підхід до тлумачення поняття «національна безпека», що розкривається як спосіб самозбереження українського народу через організацію у формі незалежної держави. Такий підхід акцентує увагу на самозбереженні нації через структуровану організацію та управління.

Ми поділяємо думку автора щодо важливості врахування цих особливостей, але, зі свого боку, посилили б її необхідністю своєчасного реформування державного управління, що позитивно вплине на збільшення ефективності та прозорості державного управління, забезпечення довіри громадян і зменшення соціальної напруги.

Інституційний підхід пропонують автори Блистів Т. І., Колесник В. Т., Пригунов П. Я., Карпова К. В., які трактують національну безпеку як сукупність зв'язків і відносин, які забезпечують стійке існування особистості, соціальних груп, суспільства та держави, а також їх здатність ефективно протидіяти загрозам [4]. Вони акцентують увагу на взаємодії різних компонентів суспільства в забезпеченні безпеки. Ми визнаємо, що підхід авторів має низку сильних сторін, зокрема акцент на взаємодії різних компонентів суспільства для забезпечення стійкого існування та ефективного протидії загрозам. Однак є також певні недоліки, які можуть виникати при застосуванні цього підходу: а) складність координації між інституціями – адже інституційний підхід передбачає тісну взаємодію між різними державними та суспільними інститутами. У реальності це може призводити до складнощів у координації та узгодженні дій, особливо коли між інституціями виникають конфлікти інтересів або бюрократичні перепони; б) залежність від стабільності інституцій – якщо інститути не є стабільними або ефективними, це може негативно вплинути на національну безпеку. Наприклад, корупція, неефективне управління або політична нестабільність можуть значно знизити здатність держави протидіяти загрозам.

Міжнародний контекст спостерігаємо в праці авторів Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Наєнко О. С., які визначають національну безпеку через здатність держави зберігати цілісність і незалежність, самостійно вирішувати внутрішні питання

та виступати як суб'єкт міжнародних відносин [5]. Автори підкреслюють важливість ролі держави на міжнародній арені та її здатності використовувати всі наявні засоби для захисту національних інтересів. Цей підхід має значну цінність, особливо для держав, що стикаються із зовнішніми загрозами. Однак існують також певні недоліки, які можуть виникати при застосуванні такого підходу. По-перше, залежність від міжнародної підтримки. Орієнтація на міжнародні відносини та альянси може призвести до надмірної залежності від підтримки з боку інших держав або міжнародних організацій. Якщо ця підтримка зменшується або зникає, це може суттєво послабити національну безпеку. По-друге, ризик зовнішнього впливу. Активна участь у міжнародних відносинах може зробити країну вразливою до зовнішнього впливу або маніпуляцій з боку більш потужних держав. Це може включати економічний тиск, політичний вплив або вимогу зміни внутрішньої політики.

ВИСНОВКИ

Аналіз наявних підходів до визначення поняття «національна безпека» виявив таке. По-перше, не має однозначного та єдиного підходу з позиції змістовності – це поняття має багатогранний характер і включає різні аспекти: захист державного суверенітету, забезпечення територіальної цілісності, підтримка демократичного конституційного ладу, а також захист життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави. По-друге, існує різноманітність точок зору на визначення поняття – від акценту на внутрішніх і зовнішніх загрозах до включення аспектів міжнародної співпраці та забезпечення стабільного розвитку. Однак вони лише частково відповідають здатності протистояти сучасним внутрішнім і зовнішнім загрозам. По-третє, спостерігаються такі підходи до визначення: законодавчий, функціональний, інституційний, орієнтація на інтереси та врахування міжнародного контексту.

На жаль, ці підходи не утворюють теоретико-методичного базису для сучасної та повної національної безпеки, який би враховував глобальні та регіональні виклики, такі як повномасштабна агресія, кіберзагрози, інформаційна війна та економічні санкції. Визначення поняття національної безпеки потребує адаптації до нових реалій. Це включає посилення інтеграції кібербезпеки, протидію пропаганді, зміцнення інституційної стійкості та підвищення ефективності управління.

Перспективи подальших досліджень, на нашу думку, мають полягати в адаптації теоретичних засад у визначенні поняття «національна безпека» до таких сфер, як:

1. *Розробка інтегрованих моделей національної безпеки.* Необхідно продовжити дослідження щодо створення моделей, які інтегрують різні аспекти національної безпеки: кібербезпеку, інформаційну безпеку, економічну стійкість і соціальну єдність.
2. *Адаптація до кіберзагроз.* Подальші дослідження мають бути спрямовані на вивчення ефективних стратегій захисту від кіберзагроз і інтеграції кібербезпеки в загальну систему національної безпеки.
3. *Міжнародна співпраця у сфері безпеки.* Важливим напрямом досліджень є аналіз міжнародних альянсів та партнерств, які можуть посилити національну безпеку. Це включає вивчення успішних практик інших країн та їх адаптацію до умов України.

Загалом, подальші дослідження у сфері національної безпеки повинні сприяти формуванню комплексної системи, яка враховує всі можливі загрози та здатна ефективно реагувати на виклики сучасності. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Мосейко А. Г. Національна безпека України як об'єкт публічного адміністрування. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2. С. 42–52. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/183>
2. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибр. наук. праці. Київ : НІСД, 2016. 528 с.
3. Адамчук О. В., Дмитренко О. М., Салюк С. В. Загальний аналіз різних аспектів національної безпеки України як поняття в сучасних наукових дослідженнях. *Теорія та практика державного управління*. 2018. Вип. 4. С. 229–236. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2018_4_34
4. Блистів Т. І., Колесник В. Т., Пригунов П. Я., Карпова К. В. Концептуальні підходи до визначення методологічної функції законодавчого забезпечення національної безпеки України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 4. С. 13–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uzt_2015_4_3
5. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Наєнко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія. Київ : Знання України, 2011. 299 с.
6. Чижов Д. А. Національна безпека як елемент системи забезпечення прав і свобод людини та громадянина. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2021. № 4. С. 96–101. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2021.4.15>
7. Глобальна та національна безпека / авт. кол. В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянюк ; за заг.

- ред. Г. П. Ситника. Київ : НАДУ при Президентові України, 2016. 784 с.
8. Вонсович О. С. Національна безпека України в умовах сучасних геополітичних змін. *Науковий вісник Дипломатичної академії України. Серія «Політичні науки»*. 2017. Вип. 24. Ч. 2. С. 18–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2017_24%282%29__5
9. Закон України «Про національну безпеку України» від 28.02.2018 р.№ 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-VIII#Text>

REFERENCES

- Abramov, V. I. et al. *Hlobalna ta natsionalna bezpeka* [Global and National Security]. Kyiv: NADU pry Prezydentovi Ukrainy, 2016.
- Adamchuk, O. V., Dmytrenko, O. M., and Saliuk, S. V. "Zahalnyi analiz riznykh aspektiv natsionalnoi bezpeky Ukrainy yak poniattia v suchasnykh naukovykh doslidzhenniakh" [General Analysis of Various Aspects of National Security of Ukraine as a Concept in Modern Scientific Research]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, iss. 4 (2018): 229-236. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2018_4_34
- Blystiv, T. I. et al. "Kontseptualni pidkhody do vyznachenня metodolohichnoi funktsii zakonodavchoho zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy" [Conceptual Approaches to the Determination of the Methodological Function of the Legislative Provision of the National Security of Ukraine]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 4 (2015): 13-26. http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2015_4_3
- Chyzhov, D. A. "Natsionalna bezpeka yak element systemy zabezpechennia prav i svobod liudyny ta hromadianyna" [National Security as an Element of the System of Ensuring the Rights and Freedoms of Man and Citizen]. *Derzhava ta rehiony. Seriia «Pravo»*, no. 4 (2021): 96-101. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2021.4.15> [Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-VIII#Text>
- Moseiko, A. H. "Natsionalna bezpeka Ukrainy yak ob'ekt publichnoho administruvannia" [National Security of Ukraine as an Object of Public Administration]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenka*, iss. 2 (2019): 42-52. <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/183>
- Varnalii, Z. S., Burkaltseva, D. D., and Naienko, O. S. *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: problemy ta priorytety zmitsnennia* [Economic Security of Ukraine: Problems and Priorities of Strengthening]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2011.
- Vlasiuk, O. S. *Natsionalna bezpeka Ukrainy: evoliutsiia problem vnutrishnoi polityky: Vybr. nauk. pratsi* [National Security of Ukraine: Evolution of Domestic Policy Problems: Elected. of Science Labor]. Kyiv: NISD, 2016.
- Vonsovych, O. S. "Natsionalna bezpeka Ukrainy v umovakh suchasnykh heopolitychnykh zmin" [National Security of Ukraine in the Minds of Modern Geopolitical Changes]. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy. Seriia «Politychni nauky»*, iss. 24, part 2 (2017): 18-24. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2017_24%282%29__5